

סימן א. בדין תערובות חמץ וחמץ נוקשה, מג

- א. חרי אלו באזהרה. מאן תנא דחמץ דגן גמור על ידי תערובות, ונוקשה בעיניה בלאו?
 ב. אמר רב יהודה אמר רב: רבי מאיר היא. דתניא: שיאור ישרף, ונותנו לכלבו. והאוכלו בארבעים. הא גופא קשיא! אמרת שיאור ישרף – אלמא: אסור בהנאה. וחדר תני: ונותנו לפני כלבו – אלמא: מותר בהנאה! – הכי קאמר: שיאור ישרף – דרבי מאיר לרבי מאיר, דרבי יהודה לרבי יהודה. ונותנו לפני כלבו – דרבי מאיר לרבי יהודה. והאוכלו בארבעים – אתאן לרבי מאיר. שמעינן ליה לרבי מאיר: נוקשה בעיניה – בלאו, וכל שכן חמץ דגן גמור על ידי תערובות.
 ג. רב נחמן אמר: רבי אליעזר היא, דתניא: על חמץ דגן גמור – ענוש כרת, על עירובו – בלאו, דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים: על חמץ דגן גמור – ענוש כרת, על עירובו – בלא כלום. ושמעינן ליה לרבי אליעזר דאמר חמץ דגן גמור על ידי תערובות בלאו – וכל שכן נוקשה בעיניה.
 ד. ורב נחמן, מאי טעמא לא אמר כרב יהודה? – אמר לך: דילמא עד כאן לא קאמר רבי מאיר התם – אלא נוקשה בעיניה, אבל חמץ דגן גמור על ידי תערובות – לא.
 ה. ורב יהודה מאי טעמא לא אמר כרב נחמן? – אמר לך: עד כאן לא קאמר רבי אליעזר התם – אלא חמץ דגן גמור על ידי תערובות, אבל נוקשה בעיניה – לא אמר.
 ו. תניא כוותיה דרב יהודה: +שמוות יב+ כל מחמצת לא תאכלו – לרבות כותח חבבלי, ושכר חמדי, וחומץ האדומי. וזיתום המצרי. יכול יהא ענוש כרת – תלמוד לומר +שמוות יב+ כי כל אכל חמץ ונכרתה על חמץ דגן גמור – ענוש כרת, ועל עירובו – בלאו. מאן שמעת ליה דאמר על עירובו בלאו – רבי אליעזר היא, ואילו נוקשה בעיניה – לא קאמר. שמע מינה: נוקשה לרבי אליעזר לית ליה.
 ז. ורבי אליעזר, עירובו בלאו מנא ליה? ... אלא טעמא דרבי אליעזר מכל.... ורבנן דלית להו עירוב – כל לא דרשי.

תנא דמתניתין			ר"מ [אליבא דרב נחמן]			ר"א [אליבא דרב יהודה]		
גמור	כרת	בעין	גמור	כרת	בעין	גמור	כרת	בעין
גמור	כרת	בעין	גמור	כרת	בעין	גמור	כרת	בעין
נוקשה	לאו	ביתר	נוקשה	לאו	ביתר	נוקשה	לאו	ביתר

סעיף ד: רב נחמן סובר ששיטת ר"א כשיטת משנתנו, שכן חמץ בתערובת קל יותר מחמץ נוקשה, ואם בתערובת הקל בלאו ק"ו נוקשה החמור. לעומת זאת ר"מ אוסר בלאו דווקא בנוקשה החמור אך לא בתערובת הקל.

סעיף ה: רב יהודה סובר ששיטת ר"מ כשיטת משנתנו, שכן חמץ נוקשה קל יותר מתערובת חמץ, ואם נוקשה הקל בלאו ק"ו בתערובת החמור. לעומת זאת ר"א אוסר בלאו דווקא בתערובת החמור אך לא בנוקשה הקל.

בסעיף ו משמע מברייטא כרב יהודה, דהיינו שר"א אוסר דווקא בתערובת ולא בנוקשה, ומכאן שבתערובת חמור מנוקשה, וממילא אם ר"מ אוסר בנוקשה ק"ו שיאסור בתערובת. משנתנו אם כן מתיישבת עם ר"מ ולא עם ר"א.

כיוון שרבנן חולקים על ר"א, ולא אוסרים אפילו בתערובת החמור ניתן להסיק בק"ו שהם גם לא יאסרו בנוקשה הקל.

למסקנת הסוגיא עלו בידינו שלוש שיטות:

רבנן דר"א			ר"א			תנא דמתניתין [ר"מ]		
בתערובת	בעין		בתערובת	בעין		בתערובת	בעין	
	כרת	גמור	לאו	כרת	גמור	לאו	כרת	גמור
		נוקשה			נוקשה		לאו	נוקשה

[לגבי המשבצת השמאלית תחתונה משמע מכל השיטות שאין לאו, אך ראה בשוטנשטיין מג ע"א הערה 4, שדעת בעל המאור, שר"א במשנה (והוא אינו ר"א דברייטא, ראה מב ע"א תוד"ה ר"א) סובר שיש לאו גם בשמאלית תחתונה].